

29 Mart Yerel Seçimleri: Kazananı Bol Olan Bir Seçim

Ömer ÇAHA

Fatih Ün. İİBF Kamu Yön. Bl.

29 Mart 2009 yerel seçimleri partilerin pozisyonları bakımından radikal değişiklikler getirmemiş olmakla birlikte bazı mesajlar içeren bir sonuca sahiptir. Bilindiği gibi iktidar partisinin oyu bir önceki yerel seçim sonuçlarına göre üç puan azalmışken, muhalefetteki bazı partilerin oyları ve ellerindeki belediye sayıları artmıştır. Bu yönüyle değerlendirildiğinde seçimlerin iktidarın ve muhalefetin konumuna ilişkin bazı mesajlar içerdiğini, bunun da dikkate değer mesajlar olduğunu söyleyebiliriz. 29 Mart seçimlerine nasıl bir süreçte girildi, aldıkları sonuç partiler için ne anlam ifade ediyor, seçim sonuçları Türkiye'deki demokratik sistem için nasıl bir işleve sahiptir gibi soruların cevapları ayrıntılı analizler yapılarak verilebilir. Burada genel bazı tespitler yaparak bu sorulara kısaca cevap vermeye çalışacağız.

İktidar Partisinin Avantajları, Dezavantajları ve Seçim Stratejisi

Her seçimde partiler bir takım avantajlar ve dezavantajlarla seçime girerler. Bu seçimde iktidar partisiyle ilgili bir değerlendirme yapıldığında Ak Parti'nin öncelikle altı yıllık hükümet yorgunluğu altında seçime girdiği görülür. Bir çok kişi seçimi, iktidar gücünden dolayı iktidardaki parti için bir avantaj olarak düşünür. Özellikle yerel seçimlerde belediyelerin iktidardaki partiyle aynı olması durumunda daha iyi hizmet edeceğine ilişkin bir düşüncenin yaygın oluşundan dolayı böyle düşünülür. Nitekim bu seçimde bazı Ak Parti yöneticileri bu yönde bir söylem kullandılar. Ancak bu kuralın genel geçer bir kural olmadığını söylemekte yarar vardır. Partiler açısından iktidarda bulunmaktan çok iktidardaki performans belirleyicidir. İktidarda başarısız performans sergileyen bir parti için iktidarda olmak pozitif bir değer değil, aksine negatif bir değer taşır. Bu yönüyle değerlendirildiğinde altı yıl iktidarda olmanın, bu seçimler için Ak Parti'ye bir avantaj sağlamış olmakla birlikte, bir yorgunluk kazandırdığını da düşünmek mümkündür.

İktidar partisi için en büyük sorun hiç kuşkusuz dünya ekonomi kriziydi. Ekonomik kriz dünya merkezli bir kriz olmakla birlikte Türkiye'de de son bir yılda etkilerini hissettirdi, her geçen

gün daha da fazla hissettirmektedir. Türkiye ekonomik krizin baskısı altında seçime girmiştir. Ekonomik krizden olumsuz yönde etkilenenlerin yüzünün ilk çevrildiği adres hiç kuşkusuz hükümetlerdir. Hükümetlere karşı belli bir kuşku, ümitsizlik ve küskünlüğe yol açar ekonomik krizler. Türkiye'de 2001 yılında yaşanan ekonomik kriz sürecinde esnafın sokaklara döküldüğünü ve "hükümet istifa" sloganları atarak tepkisini hükümete yönelttiğini unutmamak gerekir. 2001 krizi üçlü koalisyon hükümetinin sonunu getirdiği gibi, koalisyonun ortağı olan iki partiyi de (ANAP ve DSP) yok olma eşğine sürüklemiştir. Üç partinin 1999 genel seçimlerinde yüzde 50'nin üzerinde olan oy oranları kriz sonrasında gerçekleşen 2002 genel seçimlerinde yüzde 15'e kadar gerilemiştir. Dolayısıyla bu krizden etkilenen kitlelerin geliştirdiği reaksiyonun da ilk adresinin hükümet olması kaçınılmazdır. İktidarda bulunan Ak Parti'nin oyunun aşağı çekilmesinde bunun önemli bir etken olduğunu düşünmek mümkündür.

Ak Parti'yi, bu tür dezavantajların yanında seçime giderken avantajlı kılan bazı hususların olduğu da bir gerçektir. Dış politikada, ekonomide, demokratikleşmede, toplumsal hizmet alanındaki icraatlarının bu noktada önemli olduğu söylenebilir. Ak Parti özellikle birinci iktidar döneminde bu alanlarda dikkate değer başarılar elde etmiştir. Ekonomide dış dünyaya açılma yönünde atılan adımlar hem sermaye çekimi, hem de ihracat bakımından dikkate değer olumlu gelişmelerle sonuçlanmıştır. Sağlık ve eğitim sektöründe attığı adımlar bu partiyi seçmen nezdinde güçlü kılan toplumsal hizmet alanındaki politikaları olmuştur. Ak Parti'yi seçmen nezdinde güçlü kılan icraatlarından birinin dış politika alanında görüldüğünü söylemek yanlış olmayacaktır. Gerek Avrupa Birliğiyle müzakere sürecinde gösterdiği performans, gerekse komşularıyla sürdürdüğü yoğun ilişkiye ve karşılıklı müzakereye dayalı politikaları onu seçmenin gözünde güçlü kılmıştır. Nitekim Ak Parti, dış politika alanındaki performansını seçimlerde en önemli seçim malzemesi olarak ön plana çıkarmıştır.

Ak Parti'nin iki ayaklı seçim stratejisi yürüttüğünü söylemek yanlış olmayacaktır. Bunlardan birincisi doğrudan doğruya Başbakan'ın liderlik imajı, diğeri ise partinin merkezi yönetimde ve yerel yönetimlerde sürdürdüğü hizmetleri. "Davos fatihi", "dünyanın yeni lideri" gibi sloganlar seçim stratejisinin birinci ayağına yönelik söylemler olarak ön plana çıkarılmıştır. Seçim stratejisinin ikinci ayağı ise, partinin ülkenin her yerinde kullandığı ortak söylemi olan "işimiz hizmet, gücümüz millet" söylemine dayanmıştır. Ak Parti, bu söylemle, merkez sağ partilerin öteden beri yaptığı gibi millete bir referans olarak vurgu yapmıştır. Merkez sağ siyasetin ilk partisi olan Demokrat Parti, "yeter söz milletin" sloganıyla iktidara gelmişti. Bu çizgide siyaset yapan diğer bir parti olan ANAP, "halka hizmet hakka hizmettir" söylemini aynı mantığın bir parçası olarak kullanmıştı. Ak Parti'nin bu söylemle merkez sağ partilerin geleneksel siyaset tarzını sürdürdüğünü söylemek yanlış olmayacaktır. Yine bu söylemle Ak Parti sürdürdüğü hizmetlere vurgu yapmış ve bu hizmetler üzerinden seçmenlerden destek istemiştir. Başka bir deyişle, Ak Parti, seçmenin kültürel ve siyasal tercihlerini ve beklentilerini bir kenara bırakarak, onu "homo economicus" kabul eden bir anlayış benimsemiş ve seçim kampanyasını bu anlayış üzerine bina etmiştir. Bu anlayışın seçmen nezdinde fazla itibar görmediğini Antalya örneğinde söyleyebiliriz.

Muhalefet Partilerinin Pozisyonu ve Stratejileri

Muhalefetteki partilerin seçim stratejilerini büyük ölçüde Ak Parti üzerinden yürüttüklerini söylemek yanlış olmayacaktır. Bilindiği gibi CHP seçim stratejisini Ak Parti'yle ilgili yolsuzluk iddiaları üzerine bina etmiştir. Bu iddianın sembol ismi olan Kemal Kılıçdaroğlu'nu da bu siyasetin lokomotif gücü olarak İstanbul büyükşehir belediye başkanlığına aday göstermiştir. Yolsuzluk söyleminin seçmen kitlesi üzerinde belli bir etkiye sahip olduğunu unutmamak gerekir. Yolsuzluk üzerine bina edilen seçim stratejilerinin Türkiye'de tuttuğunu ve bu politikayı sürdüren partiler lehine bir tablo ortaya koyduğunu söyleyebiliriz. SHP 1989 yerel seçimlerinde seçim kampanyasını yolsuzluk üzerine bina etmiş ve o seçimde oldukça başarılı bir sonuç elde ederek ANAP'ı belediyelerden silmişti. 1994 ye-

rel seçimlerinde aynı partiyi yerel yönetimlerden uzaklaştıran şey de yolsuzluk iddialarıydı. Ak Parti'yle ilgili yolsuzluk iddialarının, belirleyici düzeyde olmasa bile, belli bir oranda parti oyuna etki ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

CHP öteden beri takip ettiği rejim ve sistem üzerinden çatışmacı söylemini bu seçimde büyük ölçüde terk etmiştir. Gerek partinin Genel Başkanı Deniz Baykal, gerekse partinin diğer kurmayları bu seçimde cumhuriyet, laiklik, Atatürkçülük, rejim gibi söylemleri kullanmadılar. CHP yönetimi bu tür söylemler konusunda sembol hale gelmiş isimleri de geri planda tutarak seçime girdi. Parti, rejim yerine halka vurgu yapan bir söylem geliştirdi. Çarşaf açılımının halka yönelik siyasetin sembolik adımı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Yine Kur'an kurslarına yönelik sıcak mesajların bu siyaseti tamamlayıcı adımlar olduğunu söyleyebiliriz. Kısaca, CHP devletten çok topluma vurgu yapan bir strateji takip etmiş ve bu strateji de tutmuştur.

Konuya MHP açısından bakıldığında MHP'nin de Ak Parti karşıtı bir seçim stratejisi güttüğü görülür. Devlet Bahçeli, seçim meydanlarında iktidardan hesap soracağına ilişkin bir söylemi yaygın olarak kullandı. MHP bununla birlikte iktidar partisini dış politikada teslimiyetçi ve ödün verici bir siyaset gütmekle suçlayan bir söylem geliştirdi. Gerek AB projesi kapsamında, gerekse Kıbrıs ve diğer alanlarda yürütülen siyasetin Türkiye'nin geleceğini abluka altına aldığı yaygın bir söylem olarak ön plana çıkardı. Kısaca MHP hükümeti, dış politika alanındaki açılımları üzerinden vurmaya çalışmıştır. MHP örgüt teşkilatlarının bu seçimde büyük bir çalışma performansı sergilediğini de unutmamak gerekir. Seçim kampanyalarını takip ettiğim ilçelerden biri olan Küçükçekmece'de Ak Parti 17 araç, CHP 6 araçla seçim çalışmalarını yürütürken, MHP 3'ü büyük boy otobüs olmak üzere 40 araçla seçim çalışmalarını yürütmüştür. Kısaca, MHP teşkilat örgütlerinin çok başarılı bir çalışma sergilediklerini söyleyebiliriz. Yerel yönetim seçimlerinin esas itibarıyla teşkilat örgütlerinin bir seçimi olduğunun altını çizmek gerekir.

Konuya DTP açısından bakıldığında bu partinin de diğer iki muhalefet partisi gibi iktidar üzerinden yürüyen bir seçim stratejisi takip ettiğini söyleyebiliriz. Bölge insanının kimlik ve varo-

luşu üzerinden seçim stratejisini yürütün DTP, Başbakan'ın Hakkari'de ifade ettiği "sevmiyorsan gidip başka yerde yaşayacaksın" söylemini öteden beri milliyetçiler tarafından kullanılan "ya sev ya terk et" söyleminin bir versiyonu olarak görmüş ve bunun üzerinden bir siyaset dili kullanmıştır. Ak Parti'nin 2007 genel seçimlerinde Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinin birinci partisi olduğunu dikkate aldığımızda bu söylemin bölge insanı açısından ne kadar hayal kırıklığı yarattığını daha iyi anlayabiliriz. İktidara karşı hayal kırıklığı ve küskünlüğe yol açan bu söylem önceki seçimde Ak Parti'ye yönelmiş olan bölgedeki desteğin bu partiden ayrılıp DTP'ye kaymasına yol açmıştır.

Bu seçime yeni ve genç bir liderle giren Saadet Partisi de diğer partiler gibi iktidar üzerinden bir siyaset yürütmüştür. İktidarın özellikle liberal ekonomik açılımlarıyla dış politikasını eleştiri noktası alan bir söylem geliştirdi SP. Avrupa Birliği karşıtlığıyla, manevi değerlerin tehlikede olduğuna ilişkin bir anlayışı yaydı. Saadet Partisi de diğer partiler gibi Ak Parti'nin yolsuzluklarını yoğun bir seçim malzemesi olarak kullanmıştır. Ak Parti'ye yönelmiş olan desteğin içinde belli miktarda Millî Görüş geleneğinden gelen seçmen kitlesinin bulunduğu biliniyor. SP büyük ölçüde Ak Parti'nin yumuşak karnı sayılan bu kitleye hitap etmiştir. Ancak SP'nin beklenen desteği alamadığının altını çizmekte yarar vardır.

Seçim Sonuçları Partiler İçin Ne Anlam İfade Ediyor?

29 Mart seçimleri Ak Parti için bir yönüyle yeni bir zafer, bir yönüyle de bir uyarı niteliği taşımaktadır. 2002 genel seçimini yüzde 35 puanla kazanan Ak Parti, takip eden iki seçimden oyunu arttırarak çıkmıştı. Referandumu da dikkate aldığımızda Ak Parti'nin son yedi yıl içinde beş seçimi üst üste kazandığı görülür. Bu başarı Cumhuriyet Türkiye'sinde bir ilktir. Bu yönüyle değerlendirildiğinde 29 Mart seçimleri Ak Parti açısından yeni bir zafer olarak okunabilir. Ancak bir önceki yerel seçimlerle karşılaştırıldığında üç puanlık bir gerileme söz konusudur. Ak Parti'nin üç puanlık kaybını, seçmenin kendisine karşı bir uyarısı olarak görmek mümkündür. Bu uyarının, ekonomik krizin yanı sıra, yolsuzluk iddiaları, parti yöneticilerinin muhalefete karşı sert tutum-

ları, tek kişi üzerinden yürüten seçim kampanyaları gibi hususlara yönelik olduğu söylenebilir.

Seçimin muhalefet açısından mesajı, "muhalefetin sırtını sıvazlama" şeklinde okunabilir. Bilindiği gibi CHP bir önceki yerel seçimlere göre sahip olduğu belediye sayısını arttırmış ve oyunu da yukarı çekmiştir. Seçmen bu seçimde CHP'nin rejim üzerinden yürüten çatışmacı hırçın siyaset tarzını bir kenara bırakışını ödüllendirmiştir. Yüzü topluma dönük olan, belli projeler taahhüt eden siyaset tarzının seçmen tarafından kabul göreceği anlaşılıyor. CHP'nin Kemal Kılıçdaroğlu figürü etrafında "dürüst ve şeffaf" siyaset vadinin seçmence kabul gördüğü anlaşılmaktadır. Ancak CHP'nin bu seçimdeki kısmi kazancının tümüyle CHP'nin performansına bağlı olmadığına altını çizmekte yarar vardır. Seçim kampanyasını İstanbul'un üç ilçesinde takip eden biri olarak CHP'nin üç ilçede de diğer partilere göre çok düşük bir çalışma performansı gösterdiğine yakından tanık oldum. Buradan hareketle CHP'ye yönelmiş olan desteği partinin performansından çok iktidar partisinin politikalarından ürken seçmenin endişelerine bağlayabiliriz. Ak Parti'nin devlet gücünün tüm ayaklarını (Çankaya, merkezi hükümet ve yerel yönetimler) ele geçirmesinden ürken sol karakterli seçmen kitlesi bu seçimde CHP'ye yönelmiştir. CHP'nin kıyılarda patlama göstermesi bununla bağlantılıdır.

29 Mart seçimlerinin muhalefetteki diğer iki partiyi de ödüllendirdiği anlaşılıyor. Özellikle MHP seçimden en kazançlı çıkan parti olmuştur. MHP 2004 yerel seçimlerine göre oy oranını büyük ölçüde arttırdığı gibi, çok sayıda il ve ilçe belediyesi elde ederek de seçimden başarıyla çıkmıştır. MHP'nin seçim başarısı, partinin genel başkanı Devlet Bahçeli'nin yumuşak siyaset tarzı, milliyetçi eğilimli sağ seçmenin Ak Parti'den kaçışı, milliyetçi karakterli seçmenin dış politikadaki rahatsızlığı, teşkilat örgütlerinin aktif performansı, partinin merkeze doğru yürüyüşü ve güven verici güçlü adaylarla seçime girişi gibi nedenlere bağlanabilir. DTP seçimden kazançlı çıkan diğer bir partidir. DTP'yi bu seçimde kazançlı kılan en önemli hususun, yukarıda ifade edildiği gibi bölge insanında Ak Parti'ye karşı oluşan hayal kırıklığı ve kızgınlık olduğu söylenebilir.

29 Mart seçimlerinin iki partiye sonunu gösterdiğini söylemek fazla abartı sayılmayacaktır. Bu

partilerden birisi ANAP, diğeri ise DP(DYP)'dir. Her biri Türkiye'nin siyasal yaşamında onar yıl hüküm sürmüş olan bu partiler 2007 genel seçimlerine yalpalayarak girmişlerdi. O seçim bu iki partinin siyasetten silinmesiyle sonuçlanmıştı. Birkaç belediye kazanmış olmasına rağmen DP'nin yüzde beşler düzeyinde gezinen bir parti konumunda kaldığını göstermiştir bu seçim. ANAP'ın birçok yerde seçime girmemiş olması, girdiği yerlerde de dikkate değer bir başarı elde edememesi bu partinin artık tarihe gömüleceğini göstermektedir. 29 Mart seçimleri SP açısından da beklenen sonucu getirememiştir. SP 2004 yerel seçimlerine göre oyunu çok az arttırmıştır. Ancak bu parti bundan sonra Ak Parti'nin ensesinde olacaktır. Başka bir deyişle, Ak Parti'nin muhafazakar karakterli seçmeni bu partinin yumuşak karnını oluşturacak ve kendisini rahatsız eden politikalar sonucunda SP'ye yönelebilecektir.

29 Mart Seçimlerinin Sistem Açısından Önemi

29 Mart yerel seçimlerinin siyasal partilerin yanı sıra, siyasal sistem açısından da taşıdığı belli bir mesaj vardır kuşkusuz. Demokratik sistemin tüm ayaklarıyla işleyen bir sistem olduğu, bu sistem içinde iktidarın el değiştirebildiği, gücün değişik partiler ve kurumlar arasında dağılabildiğine ilişkin bir mesaj sisteme olan güveni artırır. Demokratik sistemlerde gücün tek elde yoğunlaşması özellikle oturmamış demokrasilerde ciddi sıkıntıları beraberinde getirmektedir. Bu sıkıntıların başında, demokratik yoldan iktidar olamayanların ümidini sistemden keserek alternatif yollara sarması gelir. Türkiye bu tür bir durumu 1950-1960 arasında Demokrat Parti hükümetleri döneminde yaşamıştır. Demokratik yoldan Demokratları tasfiye edemeyen güçler, askeri darbeye yönelerek iktidarı bu yoldan tasfiye etme yoluna gitmişlerdir. Başka bir deyişle, 1960 askeri darbesi devlet gücünün tüm ayaklarıyla Demokratların elinde yoğunlaşmış olmasının sonucunda gelmiştir.

Şunu unutmamak lazım ki, Türkiye'de sol partiler 1983 seçimlerinden beri bir iniş süreci yaşamaktadırlar. Bu iniş sürecinin birbiriyle bağlantılı ya da bağlantısız birçok nedeni vardır. Ama bu nedenlerin başında, bu partilerin genel olarak toplumdaki çok yüzlerini devlete dönmüş olmalarının geldiği söylenebilir. Topluma yüzünü döne-

rek siyaset yapan Bülent Ecevit 1970'ler boyunca yapılan seçimlerde CHP'yi hep birinci parti yapmıştı. Ancak sol partiler 1980'lerden sonra gerçekten toplumcu bir söylem geliştiremediler. Bir yandan Refah Partisi'yle yükselen geleneksel muhafazakar siyaset ve değerler, bir yandan da merkez sağ partilerle yaygınlaşan liberal iktisadi ve siyasi politikalar sol partileri giderek reaksiyoner bir siyaset alanına hapsedti. Türkiye'de yüzde 40'lar civarında sol karakterli bir seçmen kitlesinin bulunduğunu unutmamak lazım. Hatta ülkenin bir emekçi cenneti olma özelliğini dikkate aldığımızda bu seçmen kitlesinin daha da geniş olduğunu söyleyebiliriz. Ne var ki, merkezin solunda yer alan iki partinin son on yıldır aldıkları toplam oy oranı yüzde 20'ler tabanına oturmuş bulunmaktadır.

Merkez sol partilerin demokratik siyasetle iktidar olamayacağını düşünen genişçe bir seçmen kitlesinin bu nedenden dolayı demokratik sisteme giderek kuşkuyla yaklaştığını görüyoruz. Son zamanlarda sanat, akademi ve medya çevrelerinde cahil cühela halka verilen "eşit oy" hakkından şikayetçi olan seslerin yükseldiğine yakından tanık olunmaktadır. Bunun temel nedeni, sol partilerin demokratik iktidar içinde sürekli olarak mevzi kaybetmeleridir. Sol seçmen açısından Çankaya köşkünün el değiştirmesi bardağı taşıran son damla olmuştur. Sol karakterli seçmen, iktidarın üç ayağı olan Çankaya, merkezi yönetim ve yerel yönetimlerin Ak Parti'nin eline geçmiş olmasından büyük bir korku duymuştur. Anayasa ve yargıyla ilgili reformlar konusunda endişe taşımalarının nedeni de budur. Bu tür reformlarla Ak Parti'nin hükmedemediği tek alan olan yargıyı da ele geçirmesinden endişe duymaktadır sol seçmen kitlesi. Yukarıda ifade edildiği gibi, CHP'nin doğru düzgün bir çalışma yapmadan 29 Mart seçimlerinde kıyıları adeta tulum çıkarmasını sol karakterdeki seçmenin bu korkusuna bağlamak gerekir.

Sol seçmenin yaşadığı bu korkunun genel olarak sağ seçmen tarafından yaşanmadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Çünkü merkezin sağında birbirinin yerini dolduran partiler her defasında sahneye çıkmakta ve önceki partilerin seçmen kitlesinin beklentilerine uygun bir siyaset güdebilmektedirler. Bugün Ak Parti, daha önce ANAP veya DYP etrafında kenetlenmiş olan seçmenin beklentilerini büyük ölçüde tatmin eden adımlar

atmaktadır. Bu parti sol karakterdeki seçmenin beklentilerine yönelik ekonomik politikalar geliştirmiş olsa bile sol seçmen kitlesi, kültürel, siyasal ve ideolojik referanslar bakımından kendisinin temsil edilemediğini düşünmektedir. Bu bakımdan sol karakterdeki seçmenin giderek demokratik sisteme kuşkuyla yaklaştığını, tam anlamıyla askeri bir yönetimin yanında olmasa bile bu konuya göz kırpan bir noktaya geldiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Bu noktadan hareketle bir değerlendirme yapıldığında, 29 Mart yerel seçimlerinin demokratik sisteme karşı belli bir güvenin uyanmasına yol açtığı görülür. Muhalefetin kısmen de olsa güçlenmesi, buna karşın iktidar oyunun aşağı çekilmesi iktidar-muhalefet dengesinin yanı sıra, muhalefetin iktidar olma olasılığına ilişkin beklentileri de uyandırmıştır. Bu beklentinin de demokratik sistemi kazançlı kıldığını söyleyebiliriz.